

Справа „Кипріано проти Кіпру”

(„Kyprianou v. Cyprus”)

73797/01

У рішенні, ухваленому 15 грудня 2005 року у справі „Кипріано проти Кіпру”, Суд постановив, що:

- мало місце порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції;
- мало місце порушення ст. 10 Конвенції.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити заявнику по 15 000 євро відповідно як компенсацію моральної шкоди та на відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Заявник Міхалакіс Кипріано є громадянином Греції, народився 1937 року, мешкає у м. Нікосії. Він за фахом є юристом.

У лютому 2001 року п. Кипріано представляв інтереси підсудного у судовому процесі щодо справи про вбивство. На одному із засідань він висловив заперечення проти того, що члени суду своїми зауваженнями перешкоджали йому здійснювати перехресний допит свідка з боку обвинувачення. Тому він звернувся із клопотанням про вилучення цих зауважень із судового протоколу. Після того, як йому було відмовлено, п. Кипріано звинуватив членів суду у тому, що вони перешіптуються й обмінюються записками. При цьому заявник використав слово “ravasakia” (це слово має такі значення: короткі таємні записки чи листи, романтичні послання, а також повідомлення неприємного змісту). Реакція членів суду була негайною. Вони сказали, що “глибоко ображені” такою заявою, додавши, що ніколи раніше не зіштовхувались з таким відверто цинічним проявом зневаги до суду від жодної особи, не кажучи вже про адвоката. Далі вони відзначили: “якщо офіційна реакція суду не відбудеться негайно, то правосуддя в цілому зазнає катастрофічного удару”. Члени суду поставили заявника перед вибором: або відмовитися від своїх слів, або спробувати належним чином обґрунтувати те, що все ж таки не було достатніх підстав застосовувати до нього відповідне покарання. Однак п. Кипріано не погодився ані обґрунтовувати свій вчинок, ані відмовитися від своїх слів.

Суд одразу постановив рішення про визнання п. Кипріано винним у зневазі до суду і призначив йому покарання у вигляді позбавлення волі строком на п’ять днів. Це рішення мало бути виконано негайно. Як зауважили члени суду, воно було єдиною

можливою адекватною реакцією задля підтримання законного і цивілізованого порядку. На їхню думку, у цій ситуації неадекватна реакція означала б мовчазне прийняття відповідного приниження.

Після ухвалення зазначеного рішення заявника було негайно допроваджено до в'язниці для відбуття покарання. Втім, згідно з відповідними положеннями внутрішнього законодавства, його було звільнено раніше. Апеляційну скаргу п. Кипріано було відхилено.

Зміст рішення Суду

Заявник стверджував, що всупереч вимогам ч. 1 ст. 6 Конвенції йому не було забезпечено розгляд справи незалежним та безстороннім судом, оскільки той самий суд, який звинуватив заявника у неповазі, заслухав його справу, визнав винним і засудив його до покарання. П. Кипріано також скаржився на порушення ч. 2 ст. 6 Конвенції (презумпція невинуватості), п. "а" ч. 3 ст. 6 Конвенції (право обвинуваченого бути негайно повідомленим про характер і причину звинувачення проти нього) і ст. 10 Конвенції.

Суд передусім розглянув скаргу заявника на те, що ті ж судді, стосовно яких заявник, як стверджувалося, виявив зневагу, розглянули його справу і засудили його до покарання. Суд зауважив, що сам цей факт викликав серйозні сумніви щодо безсторонності суду. Суд далі відзначив, що ця скарга стосувалася функціональної вади відповідного судового провадження. Втім Суд взяв до уваги велику кількість справ, яка зазвичай розглядається у рамках процедури загального права (common law jurisdictions). Суд із розумінням поставився до необхідності застосування у зв'язку з цим скороченого розгляду у справах за звинуваченнями у зневазі до суду, але тільки за умови ретельного вивчення фактів та дотримання загальнопроцесуальних гарантій.

Суд не визнав за потрібне чи бажане вивчати приписи і практику застосування загального права щодо розгляду справ про зневагу до суду чи знайомитися зі специфікою застосування скороченої судової процедури у Республіці Кіпр чи в інших правових системах загального права. Завдання Суду полягало в тому, аби з'ясувати, чи застосування скороченої процедури розгляду справи п. Кипріано якимось чином порушило вимоги ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Суд зауважив, що критичні висловлювання з боку п. Кипріано, які були кваліфіковані як зневага до суду, спрямовувались безпосередньо проти суддів, власне проти того, як вони провадили слухання справи. А потім ті ж самі судді висунули

заявнику звинувачення, розглянули обставини, пов'язані з його поведінкою, визнали його винним і призначили покарання (п'ятиденний строк ув'язнення). Суд охарактеризував такий розгляд як змішування ролей обвинувача, свідка, прокурора і судді в одній структурі.

Тому Суд відзначив, що відповідний процес цілком імовірно міг викликати серйозні побоювання щодо його відповідності такому – добре вивіреному у часі – принципу, як “ніхто не повинен бути суддею у своїй справі”, а відтак і принципу неупередженості суду.

Суд зазначив, що є підстави вважати такий спосіб функціонування суду четвертих сесій вадою юрисдикційної системи Кіпру. А відтак це породжує сумніви стосовно достатніх можливостей відповідного суду розглянути справу неупереджено.

Далі Суд розглянув скаргу заявника стосовно персональної упередженості до нього суддів. У зв'язку з цим Суд зауважив, що у своєму рішенні судді відзначили, що вони були “особисто глибоко ображені” висловлюваннями заявника.

Ці слова свідчать не лише про те, що судді відчули себе ображеними словами заявника, але також і про те, що вони чітко виявили своє негативне ставлення до його висловлювань і поведінки взагалі. Суд далі відзначив, що особливо виразні словесні звороти, які судді використали у своєму рішенні, демонстрували їх обурення і шокваність поведінкою заявника. Однак вияв емоцій у такий спосіб насправді суперечив принципу відстороненості, якого повинні дотримувати судді у виголошенні офіційних заяв.

Суд зауважив, що судді вирішили застосувати до заявника покарання у вигляді п'ятиденного ув'язнення, яке вони вважали єдино правильним рішенням у ситуації, що склалася. До того ж ще до офіційного слухання справи судді сказали заявнику, що вважають його винним у зневазі до суду. А після того, як вони дійшли згоди у тому, що заявник вчинив цей злочин, судді запропонували йому або розгорнуто обґрунтувати свою позицію, або ж відмовитися від своїх коментарів.

Суд не ставив під сумнів те, що притягнення заявника до відповідальності переслідувало також цілі забезпечення належного відправлення правосуддя та непорушності судочинства. Однак Суд відзначив, що судді не спромоглися належним чином відсторонити себе від ситуації. Він також зауважив, що попередній висновок суддів підсилювався швидкістю розгляду справи заявника та винятковою стислістю комунікації (спілкування) між заявником та судом.

Отож Суд, оцінивши загалом той спосіб, у який справа розглядалася, і беручи до уваги специфічні прояви особистої поведінки суддів, визнав обґрунтованими побоювання п. Кипріано стосовно дотримання принципу безсторонності судом четвертих сесій, який заслухав його справу.

Суд також звернув увагу на те, що Верховний суд не виправив ситуації, хоча й був правомочним скасувати рішення суду четвертих сесій з огляду на те, що було порушено принцип неупередженості. Натомість Верховний суд залишив згадане рішення в силі, у тому числі й у частині застосованого до заявника покарання.

Отож Суд визнав, що суд четвертих сесій, який розглянув справу заявника, не був безстороннім у сенсі ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Суд постановив, що жодного спірного питання не виникло у контексті скарг заявника на порушення ч. 2 та п. „а” ч. 3 ст. 6 Конвенції.

Суд далі дійшов висновку, що, зважаючи на специфіку ситуації заявника, було доцільно розглянути справу на предмет відповідності ст. 10 Конвенції. У зв'язку з цим, завдання Суду полягало в тому, аби оцінити, чи було дотримано справедливий баланс між забезпеченням авторитету суду, з одного боку, та захистом свободи вираження поглядів заявником у статусі адвоката, з іншого.

Суд зауважив, що заявника було засуджено до п'яти днів позбавлення волі. На думку Суду, це покарання, безумовно, слід вважати суворим, особливо зважаючи на те, що воно мало бути негайно приведено до виконання. Згодом це рішення було підтримано Верховним судом.

Суд визнав, що поведінка заявника містила деякі ознаки неповаги до суду. Однак він відзначив, що – попри певну недоречність – коментарі заявника були спрямовані винятково на той спосіб, у який судді розглядали справу клієнта п. Кипріано (йшлося про коментарі суддів під час здійснення п. Кипріано перехресного допиту свідка у справі його клієнта).

Суд зрештою дійшов висновку, що застосоване до заявника покарання було надмірно суворим і могло загалом мати “відлякуючий” вплив на юристів під час здійснення ними своїх обов'язків захисників у суді. Суд також зауважив, що його попередній висновок стосовно існування певної несправедливості у скороченій процедурі розгляду справ про неповагу до суду лише доповнював висновок про непропорційність застосованої до заявника санкції.

Відтак Суд визнав, що суд четвертих сесій, який розглянув справу заявника, виявився неспроможним досягти справедливого балансу між необхідністю забезпечити

авторитет суду та потребою захистити право заявника на свободу вираження поглядів. Суд зауважив, що відбуття заявником лише половини призначеного строку ув'язнення не вплинуло на його висновок.

Тому, Суд постановив, що мало місце порушення ст. 10 Конвенції, яке виявилось у застосуванні до заявника надмірно суворого покарання.